

Jules Payot

ENTELEKTÜEL  
ÇALIŞMA  
ve  
İRÂDE

*İrade Terbiyesi* kitabının devamı

Çeviri: Ayşe Meral

alBaraka  
Yayınları

## JULES PAYOT

10 Nisan 1859'da Chamonix'de doğmuş, İsviçre, Fransa ve İtalya'nın kesişiminde bulunan bu kasabada büyümüştür. Ahşap tornacısı bir babanın ve ahşap oyma işleriyle uğraşan bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Eğitimine Chamonix'de başlayan Jules Payot, daha sonra Bonneville kentinde yatılı bir okulda öğrenimine devam etmiştir. Burslu olarak Grenoble Edebiyat Fakültesi'nde okumuş, yaz tatillerinde ise Chamonix'ye dönerek tarlalarda çalışmıştır. Paris'te edebiyat ve felsefe alanında eğitim alarak doktor unvanını elde etmiştir. 1907'de Chambéry ve Aix-en-Provence üniversitelerine rektör olarak atanmıştır. Ecole Normal'in rektörü olmak için de başvurmuş ama oylama usulünce göreve atanıldığı için Émile Durkheim'a karşı kaybetmiştir. Kariyerindeki bu önemli gelişmeler, Payot'un bilim dünyasındaki etkisini arttırmıştır.

Jules Payot'un en ünlü kitapları arasında, 1909 yılında yayınlanmış ve birçok dile çevrilen *Education de la Volonte* bulunmaktadır. Bu eser, onun düşüncelerini geniş kitlelere ulaştırmasını sağlamıştır.

Jules Payot, 1939 yılında Aix-en-Provence, Fransa'da hayatını kaybetmiştir.

## AYŞE MERAL

1971'de Türkiye'de doğup 1990 yılına kadar Fransa'da yaşamış olan Ayşe Meral, 1992'de Galatasaray Lisesi'nden mezun olup İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde okumuştur. 1995'te başlayan çevirmenlik mesleği süresince çizgi romanları, romanlar, sosyoloji, antropoloji, felsefe, tarih, çocuk kitapları gibi çok çeşitli alanları kuşatan 50'den fazla kitap çevirmiştir ve çevirmeye de devam etmektedir. Albaraka Yayınları'ndan Edmund Husserl'in *Geometrinin Kökeni*, Ernest Renan'ın *İbn Rüşd ve İbn Rüşdçülük*, Roselyne Rey'in *Acının Tarihi*, Émile Brehier'in *Plotinos'un Felsefesi*, Lucien Lévy-Bruhl'un *İlkel Zihniyet ve Gelişmemiş Toplumlarda Zihinsel İşlevler*, Jules Payot'nun *İrade Terbiyesi* adlı eserleri de Türkiye'ye kazandırmıştır.

# İÇİNDEKİLER

|            |   |
|------------|---|
| ÖNSÖZ..... | 7 |
|------------|---|

## BİRİNCİ KİTAP ÇALIŞMAKTAN ZEVK ALMAK VE NASIL ÇALIŞILACAĞINI BİLMEK

|                                                   |     |
|---------------------------------------------------|-----|
| BÖLÜM 1:                                          |     |
| İlerlemenin Anahtarı: Çalışmaktan Zevk Almak..... | 19  |
| BÖLÜM 2:                                          |     |
| Gerçek Zekâ ve Sözde Çalışma .....                | 51  |
| BÖLÜM 3:                                          |     |
| Nasıl Çalışılacağını Bilmek.....                  | 75  |
| BÖLÜM 4:                                          |     |
| Birkaç Önemli Kişinin Örneği .....                | 119 |

## İKİNCİ KİTAP İYİ BİR ÇALIŞMA YÖNTEMİNİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

|                                              |     |
|----------------------------------------------|-----|
| BÖLÜM 1:                                     |     |
| Dikkat.....                                  | 137 |
| BÖLÜM 2:                                     |     |
| Hafıza .....                                 | 153 |
| BÖLÜM 3:                                     |     |
| Kitaplarla Kendimizi Yetiştirmek .....       | 177 |
| BÖLÜM 4:                                     |     |
| Çeşitli Disiplinlerdeki Yöntem Üzerine ..... | 205 |
| SONUÇ .....                                  | 227 |
| KAYNAKÇA.....                                | 245 |

## ÖNSÖZ

“Bana bir dayanak noktası verin, dünyayı yerinden oynatayım!”  
Bu söz, kaldıraç denilen bu “yöntemi” çok iyi bilen Arşimet’e aittir.

Gerçekte yöntem dediğimiz şey; zihnin belirli bir konuya yönelmesi, zekâ gücünün çözmesi gereken bir soruna odaklanmak değilse, nedir? Bu bağlamda, bir alet bir yöntemdir. Creusot’daki devasa buharlı çekiç makinesi, mükemmelleştirilmiş bir çekiçten başka bir şey değildir ve en güçlü buhar makinesi ise mekaniğin birkaç temel yasasının uygulandığı bir dizi kaldıraçtan ibarettir. Bize maddi dünya üzerinde muazzam bir güç sağlayan modern endüstrinin araçları, eski temel araçların dönüştürülmesinden başka bir şey değildir.

Bu temel araçların her biri, birer yöntemdir. Yunanlıların öngörülü dehası, çalışmada esas olanın dosdoğru ilerlemek, yolunu takip etmek (μετὰ ὁδὸς) yani dikkatini dağıtmamak ve sabit bir istikamette ilerlemek olduğunu öngörmüştü. İnsan, dikkatini çözmesi gereken sorun üzerine odakladığında, sonunda doğru yolu bulur. Böylece zihinsel gücü diğerlerinden üstün olan biri, kaldıraç sayesinde büyük ve ağır bir taşı hareket ettirmeyi başarır yani önünü kesen büyük engelleri bertaraf eder. Muhtemelen çocukların bunu oyunlarında kullandığını fark etmiş olmalı. Misket

oynamak için pistonun iki tarafına dönüşümlü olarak buharın dağıtılmasını sağlayan torna aynasını icat eden küçük Pottet değil miydi? Onu, bunu yaparken gören Watt, keşfinin değerini hemen anlamıştı.

Entelektüel çalışmalar için de alet ve makine dediğimiz ve gücümüzü yüz kat artıran bu yöntemlerin benzerleri vardır: bunlar, kaldıracın kaslarımızın, teleskopun görüşümüzün verimliliğini artırması gibi zihnin verimliliğini artırır. Ancak iki nedenle maddi çalışmalarda yöntemlerin keşfi entelektüel çalışmalara göre daha kolay olmuştur.

Bunlardan ilki, mucitlerin karşılaştığı sorunların sınırlı ve belirgin olması; dikkatin çizimlere ve malzeme yapım testlerine odaklanmasıdır. Öte yandan, yanlış ölçümler yapar ya da doğanın kaçınılmaz yasalarını ihlal edersek cezalar anında kesilir ve hatanın düzeltilmesi acımasızdır: bir parçanın maruz kalacağı basıncı yanlış hesapladıysak o parça kırılacaktır.

Entelektüel çalışmalarda ise hatalar hiçbir zaman fiziksel bir olgunun netliğine sahip değildir; sonuçları ancak zaman içinde hissedilir ve birçok çalışan bunları asla fark etmez.

Karmaşık maddi şeylerin karışıklığından ötürü dikkatimizin dağılmaması zaten zordur. Geriye çekilip iyice bakmak, objektif olarak “taze” bir bakışla değerlendirmek ve eleştirmek zordur. Herbert Spencer, sabah kalkar kalkmaz kullanmaya başladığı gündelik eşyaları gözden geçirip üreticilerince bunlar üzerinde biraz daha kafa yorulsa büyük ölçüde geliştirilemeyecek tek bir eşya olmadığını belirtir. Taylor kısa bir süre önce, bir vagonu yüklemek veya tuğladan bir duvar örmek gibi en basit işlerde bile işçilerin hareketlerinin dikkatli bir şekilde incelenmesi durumunda harcanan enerjinin *dörtte üç oranında* azaltılabileceğini kanıtlamıştır! Paris’te bir tren geldiğinde, bagajların masalara düzensiz boşaltılmasını yöneten akıl yoksunluğuna bakılsın, her gün, her trende tekrarlanan zaman kaybı, enerji israfı ve herkesin hoşnutsuzluğu düşünülün; zihnin somut işlere uygulanmamasının yarattığı sorunlar hemen fark edilecektir.

Zihnin bir şeye uygulanması kadar nadir bir şey yoktur! Alınmış bir uygulamayı dışarıdan, yeni, bakir ve yaratıcı gözlerle inceleyen nesnel, düşünceli tutum kadar nadir bir şey yoktur. Adil ve hassas bir terazi kadar dengeli, ölçülemez ağırlıkları algılayabilen ve önyargıların ya da alışkanlıkların çarpıtamadığı bir zihin kadar nadir bir şey yoktur. Hataların cezasının aşikâr olduğu maddi konularda bile rutin bir uygulamayı düzeltmek zordur; sonuçlarını saptamanın güç olduğu entelektüel rutinler söz konusu olduğunda bu, daha da zordur!

Ordu ve üniversite kuşkusuz ulusun seçkin kurumlarıdır, ancak gözlemler gösteriyor ki yüz kişiden biri bile yaptıklarını objektif bir şekilde, taze bir zihinle değerlendirme yeteneğine sahip değildir. Hatta bunların ancak yüzde onu, saçma olduğu ortaya çıktığında bir öğrenim yöntemini değiştirebiliyor. Dikte<sup>1</sup> gibi saçma öğrenim yöntemlerinin umutsuz bir ataletle sürdürülmesinin ve kesinlikle etkisiz olan geleneksel Fransızca kompozisyon öğretiminin liselerimizde rutin olarak devam etmesinin nedeni budur.

Buna niye şaşıralım ki? En basit keşifleri dahi yapmak yüzyıllar aldı. Baskı, uzun zamandır oyulmuş plakalarla yapılıyordu – plakadaki her harfi keserek ayırma fikrinin ortaya çıkması için dahi bir adam gerekiyordu!

Entelektüel rutinleri berrak bir biçimde görme zorluğunu önemli ölçüde artıran şey, psikolojide herhangi bir bilimsel yaklaşımın olmamasıdır. Yakın zamana kadar psikoloji eğitimi teolojik kaygılarla çarpıtılmıştır. Tamamen bilimsel olan “irade” konusu bu şekilde sinsice teolojik bir sorun hâline getirilmiştir: özgür irade sorunu. Psikolojide mekanik yasalar kadar kesin ve etkileri bakımından kaçınılmaz yasalar olduğu şeklindeki temel düşünce, şimdiye kadar eğitimcilerin zihnine nüfuz etmemiştir. Sonuç olarak, entelektüel çalışma konusunda tutarlı bir gözlem ve deneyler bütününe yokluğundan ötürü rutin hüküm sürmektedir. “Bir

<sup>1</sup> *Revue Universitaire*, 15 Haziran 1896.

gün kalabalık sayıda adamlarıyla birlikte Fijili bir kabile reisi, bir dağ yolunu takip ederken yanlış bir adım atıp düşmüş biri hariç reisi takip eden tüm adamlar da aynısını yapmış. Sonra reisten daha iyi olduğunu düşünüp düşünmediğini anlamak için hepsi, kendini yere atmayan adamın üzerine atlamışlar.”<sup>2</sup>

Buna gülümsemeyin; aslında Fiji halkına çok benziyoruz, çünkü her öğrenci yapıldığını gördüğü ve nasıl yapıldığını öğrendiği şeyi yapıyor.

Ben de yöntem hatalarıma terk edilmiştim. Çok dağınık olan öğretmen alımı sınavı için gerekli olan bilginin genişliği karşısında bunalmıştım ve kişisel bir çalışma yöntemi geliştirmem mümkün değildi. Öğretmenlerimiz bizi araştırmalarına hiç dahil etmemişlerdi; hatta araştırma yöntemlerini bize açıklamakta isteksiz gibilerdi. Bu, çalışmayı kölelik olarak gören önyargının kalıntısı mıydı? Yoksa başarılarının, bir oyun gibi işleyen doğal bir yetenekten kaynaklandığına inanmamızı mı tercih ediyorlardı?

Öte yandan -insan doğası bir çelişkiden başka bir şey değildir- çaba gösterdiklerini kabul ettiklerinde, insanüstü bir enerjiye sahipmiş gibi görünmek için bunu saçma bir noktaya kadar abartıyorlardı; bu da cesaretimizi kırıyordu. Oldukça tembel olan Flaubert, günde on sekiz saat çalışmakla övünürdü! Kaç kez “entelektüellerin” alçakgönüllülükle şöyle dediğini işittim: “Günde on beş saat çalışıyorum.” Bu insanlardan size çalışmalarını göstermelerini isteyin.

Eğitim dönemimde kimse, kendi kendime -neyse ki çok geç kalmadan!- keşfettiğim birkaç gerçeğin farkına varmamı sağlamadı. Çalışmanın teknik bir mükemmelliği olduğu ve bunun enerjinin hafıza, dikkat ve bedensel enerjiyi düzenleyen yasalara akıllıca uyarlanmasıyla elde edildiği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Öğrenme sanatı, zihin ve beden yasalarına nasıl uyulacağını bilme sanatıdır.

<sup>2</sup> W. Bagehot, *Lois Scientifiques du Développement des Nations*, böl. V, F. Alcan, Paris, 1875.